

İslam Medeniyetinin Büyük Tanığı Fuat Sezgin

Prof.Dr. Fethi GÜNGÖR*

Özet

Doksan beş yıllık ömrünü örnek derecede verimli kullanarak 30 Haziran 2018'de İstanbul'da vefat eden Fuat Sezgin, ardında muazzam bir ilmî miras bırakmıştır. 65 yıl boyunca yaklaşık 300 bin yazma eseri yerinde inceleyerek telif etmiş olduğu 18 ciltlik *Geschichte des Arabischen Schrifttums (Târîhu't-Turâsi'l-Arabî)* adlı eseriyle bilim tarihine emsalsiz bir katkı yapmış olan Sezgin, onlarca diğer başyapıta da imza atmıştır. 45 bin ciltlik kitap ve 10 bin mikrofilm ihtiva eden Frankfurt Bilimler Tarihi Kütüphanesi ile İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, onun medeniyet tarihine armağan ettiği onlarca kurumdan en ünlü ikisidir.

Anahtar Kelimeler: 2019 Prof.Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Yılı, İslam Bilim Tarihi, Frankfurt Bilimler Tarihi Kütüphanesi, İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi.

The Great Witness of The Islamic Civilization
Fuat Sezgin

Abstract

Fuat Sezgin, who passed away in Istanbul on June 30, 2018, having lived his 95 years of life with exemplary efficiency, left behind an enormous scientific heritage. Sezgin has made an unprecedented contribution to the history of science with his 18-volume work *Geschichte des Arabischen Schrifttums (Târîhu't-Turâsi'l-Arabî / Arab Science History)*, which he wrote after studying about 300 thousand manuscripts on site for 65 years. He has also written dozens of other masterpieces. Frankfurt History of Sciences Library, which contains 45,000 volumes of books and 10,000 microfilms, and the Istanbul Museum of the History of Science and Technology in Islam, are two of the most famous among tens of institutions he gifted to the history of civilization.

Keywords: 2019 Prof.Dr. Fuat Sezgin Year of Islamic Science History, Islamic History of Science, Frankfurt History of Sciences Library, Istanbul Museum of the History of Science and Technology in Islam.

* Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekan V. ,Dean of Yalova University Faculty of Law
fethi.gungor@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2581-0205

1. Giriş

Türkiye’de 2019 yılının “Prof.Dr. Fuat Sezgin Yılı” ilan edilmesi ve yıl boyunca yüzlerce etkinlik organize edilmesi, Fuat Hoca hakkında yazılar ve makaleler yazılması, başkaca bilimsel yayınlar yapılmış olması son derece önemlidir. Bu bağlamda İslam medeniyetinin büyük şahidi Prof.Dr. Fuat Sezgin’in Arap Dünyasında daha yakından tanınmasına katkı yapmayı vecibe addederek önceki iki çalışmamı genişletmek suretiyle şahitlik görevimi yapmak istedim (1-2).

Çağın önemli tanıklarından Prof.Dr. Fuat Sezgin, 1 Temmuz 2018 tarihinde asırlık ömrünün hasılası İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi’nin ve binbir emekle oluşturduğu kütüphanesinin yanı başına defnedildi. İstanbul’da Fatih Camii’nde kılınan cenaze namazına yüksek düzeyde katılım gösteren devlet erkânı, Gülhane Parkı’ndaki defin merasimine de iştirak etti. İslam bilim ve teknoloji tarihinde zirveyi temsil eden Fuat Sezgin’in na’sının Gülhane Parkı’nda defnedilmesi kararına imza koyan Bakanlar Kurulu üyelerinin birçoğuyla Sayın Başkan Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere cenaze namazına ve defin merasimine iştirak eden devlet erkânı, ilmin ve âlimin kıymetinin takdir edildiğini gösteren bu davranışlarıyla takdire şayan bir kadirşinaslık örneği göstermiş oldular.

2. Fuat Sezgin’e İlişkin Tanıklıklar

Merhum Fuat Sezgin’in sağlam şahsiyetine ve ilmî ciddiyetine ilişkin tanıklıkları tüm bilim adamlarına örnek teşkil etmesi temennisiyle, vefatından hemen sonra hakkında yazılanlardan bir buket derlemekte yarar görüyorum:

Prof.Dr. Özcan Hıdır: “Yaklaşık 300 bin yazma eseri yerinde inceleyerek oluşturduğu 18 ciltlik Geschichte des Arabischen Schrifttums (*Târîhu’t-Turâsi’l-Arabî: Arap-İslâm Bilim Tarihi*) adlı eseriyle Sezgin’in en önemli tezi ve ispatı, modern/post-modern paradigmanın ürettiği pozitivist anlayışla Türkiye’de de sıkça dillendirilen “Müslümanların bilime katkılarının olmadığı” postülasını yıkmış olmasıdır.” (3). Bu eserde Kur’an, hadis, fıkıh, tarih, edebiyat, tıp, farmakoloji, kimya, matematik, astronomi, astroloji, meteoroloji, coğrafya gibi değişik bilim dallarının tarihî gelişim süreci anlatılmıştır.

Doğubeyazıt eski müftüsü olan babası Mirza Mehmet Efendi ile hocası Ritter’den kazandığı dil öğrenme aşkı, ‘rîhle’ geleneğini canlandıran ilmî seyahatleri, hayatını adadığı merkezî bir konuyu, “bilimlerin temelini İslam bilimleri” olduğu tezini başarıyla ispat etmesi, dünya zevklerine tamah etmeden ‘sabr-ı cemîl’ ile engelleri aşarak vatan evladına özgüven aşılması, Almanya’da kendisine tevdi edilen “yazarlar ödülü”nü, Filistin karşıtı tutumlarıyla öne çıkan Yahudi cemaatinin başkanının da ödüle ortak gösterilmesinden dolayı reddetmesi, haksızlık karşısında

mazlumların yanında durması, “ilm-i siyaset” sahibi olmakla beraber günlük politikadan, polemik ve demogojiden uzak durması, uzun süre başkanlığını yürüttüğü vakıftan ilave ücret almadan emekli maaşıyla yetinmesi, kendisini ilme adanmış gerçek bir “zahit” olarak vaktini gösterişli toplantılarda zayi etmeyip bereketli çalışmalara imza atması, metodik düşünceyi öncelemesi onu örnek bir bilim adamı yapan özellikleridir (3).

Prof.Dr. Yasin Aktay: Kendi âlemini, dünyanın içinden geçmekte olduğu, bizzat kendisinin de yaşamak durumunda kaldığı olaylardan koruyarak örme konusunda inanılmaz bir irade ortaya koyan Fuat Sezgin, insanına küsmeden kendi âleminin sınırlarını genişletmeye, kalitesini artırmaya, güzelliğini özenle işlemeye devam etmiştir. İlerleyen yaşına rağmen, ömrünün son demine kadar ısrarla sürdürdüğü **çalışma azmi, heyecanı ve disiplini** dolayısıyla akademik dünyamıza bir rol model olmak üzere sürekli gündemde tutulması gereken bir âlimdir (4).

Hilal Sezgin: “Babam hayatını bilime, özellikle de Garp ile Şark kültürleri arasındaki çok yönlü tarihî ilişkilerin araştırılmasına adanmıştı. Birçok kez Arap ülkelerine, İran, Hindistan, Malezya ve Rusya’ya gitmiş ve bu ülkelerde el yazması eski eserlerin bulunduğu kütüphanelerde haftalarca zaman geçirmişti. Son yıllarında Frankfurt ile İstanbul arasında adeta mekik dokumuştur. 92 yaşında bile hafta sonları dahil olmak üzere her gün bu enstitüdeki çalışma yerine gitmiştir.” (5).

Yıldırım Oğur: 27 Mayıs 1960 ihtilalinde Milli Birlik Komitesi’nin ‘zararlı’ görerek üniversiteden uzaklaştırdığı ve yurtdışına gidip bir daha dönmeyenlerden biri de 37 yaşındaki Doç.Dr. Fuat Sezgin’dir. Türkiye insanlarını, değerlerini çok kolay harcıyor. Harcarken de gözünün yaşına bakmıyor. Çünkü muhakkak devrin şartlarına göre asla affedilmeyecek bir suç bulunuyor. “Ahlakî, ilmî ideolojisi yönünden yüz kızartıcı notlara sahip olan, bilhassa çoğu komünist, mason, kifayetsiz, cinsî sapık, Kürt devleti kurmak isteyen” gibi suçlamalara maruz kalan 147’likler listesine Fuat Sezgin, Demokrat Parti Çanakkale milletvekili olan ağabeyi Servet Sezgin yüzünden girmişti... (6).

Fuat Sezgin’in 1960 darbesinde yaşadığı haksız ‘dışlanma’nın bir benzerini ahir ömründe yüksek itibar kazandırdığı Almanya’da ‘Recep Tayyip Erdoğan’ın yakın arkadaşı’ olduğu gerekçesiyle yeniden yaşaması ne kadar da üzüntü ve ibret vericidir!

Hilal Sezgin: “12 Mayıs 2017 tarihinde babamın çalışma masasına ve kitaplarına ulaşımı kasıtlı olarak engellendi. Kendi el yazısıyla üzerinde çalıştığı ‘Ortaçağ’da Arap Felsefesi Tarihi’ konulu kitap çalışmasıyla ilgili tüm notları ve ön çalışmaları elinden alındı ve bu güne kadar da iade edilmedi. Onlarca yıldır yazmış olduğu

kitapların kendisine ait olduğu bile açıkça inkâr edildi. Ailemiz, vakfin ve Alman yetkili makamlarının bu anlayamadığımız tutumundan dolayı, hâlâ sürmekte olan hukuk davalarıyla uğraşmak zorunda bırakıldı.” (5).

Prof.Dr. Abdülkerim Kar: “2006 yılında ziyaretine gittiğimizde, Frankfurt’a gelip misafir öğretim üyesi olarak çalışmaya başladığında, bir gün üzüntülü bir durumdayken, aklına birdenbire bir fikir geldiğini söyledi. “Bu benim başıma gelenlerde mutlaka Allah’ın bana söylemek istediği bir şey var. Onun için beni buraya sürgün etti. Belki de ben buraya görevlendirildim, diyerek bütün gücümle çalışmaya başladım.” dedi. Hatta, son 17 yıldır Frankfurt’a yakın bir kasabada oturduğunu, ama eşinin sabahları kendisini enstitüye getirip akşam aldığını ve bu süre içinde kasabayı hiç gündüz gözüyle görmediğini söyledi. Öyle bir yoğun çalışma temposu vardı... Hoca İstanbul’da kurulacak müzeyi, ilkokullardan başlayarak tüm çocukların görmesini istiyordu. “Çocuklar hangi medeniyetin üyesi olduklarını, Ortaçağ’ın karanlık olmadığını bilmeleri lazım. Bunun aracı ise müzede görerek öğrenmeleri olacak.” diye seviniyordu.” (7).

Prof.Dr. Akif Eylar: “21 Aralık 2006 tarihinde Fuat Sezgin ile Frankfurt’ta tanıştık. O sabah Prof.Dr. A. Kerim Kar ile yola çıktık, 11:30’da enstitüye vardık. Fuat Hoca bizi çok iyi karşıladı, yarım saat konuştuk, çay içtik. 4-5 saat hiç oturmadan ve ara vermeden bize müzesinin 14 odasını gezdirdi ve bilgi verdi...

Bir toplantı sonrasında Galata Köprüsü’nden geçerken arabayı durdurmamı rica etti. Arabadan indi ve balık tutanların arasında birkaç dakika durup manzarayı seyretti. Döndüğünde gözleri dolmuştu, bana şunları söyledi: “Akif Bey, 1961 başında buradan Boğaz’a bakıyordum. Üniversiteden atılmıştım, ertesi gün Almanya’ya gidecektim. Bu manzarayı bir daha görebileceğimi hiç sanmıyordum.” Hakikaten, Türkiye’ye gelebilmesi için çok uzun yıllar geçmesi gerekiyordu...

Fuat Sezgin, Avrupalı ilmî gelenekle; ilmî usullerle mücadele yolunu seçmiş ve büyük bir geleneği bize miras bırakmıştır. Ama ben Fuat Hoca’nın bıraktığı mirasın, yorumlanarak geliştirilmesi yerine saygı adına putlaştırılarak hayatın dışına itilmesinden endişe duymaktayım.” (7).

Yücel Aşıkoğlu: “Müslüman bilim adamlarının başarılarından bahsetmek en iyi ihtimalle istihza ve küçümseme ile muamele görüyordu. Fuat Sezgin uzun yıllar bu şartlar karşısında mücadele verdi. Onun İslâm Bilimlerine dair büyük hizmeti sadece metinler düzeyinde kalmadı. Aynı zamanda çalışılan metinlerde karşısına çıkan bilimsel âletlerin ve makinelerin tekrar hayata geçirilmesi için de çalıştı.” (7).

Yusuf Kaplan: “Genç kuşağı kimliksiz, idealsiz, ruhsuz bir çıkmaz sokağın eşğine sürükleyen sömürgeci eğitim zihniyetinden, metamorfoz yemiş,

mankurtlaştırıcı, ruhsuzlaştırıcı medya ve kültür rejiminin zihinsel katliamından, köleleştirici dünyasından kurtarmak için Fuat Sezgin Hocamızın fikirlerinden, eserlerinden ve hayatından öğreneceğimiz çok şey var çünkü. Fuat Sezgin Hoca, pergelin sâbit ayağını bizim medeniyetimize sâbitledi ve keşfedilmeyi bekleyen devâsâ bir külliyyat bırakıp gitti bu dünyadan...” (8).

Dr. Serdar Efeoğlu: “Yıllar sonra dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Sezgin’i Almanya’da çalıştığı enstitüde ziyaret etti ve devlet bir nevi kendisinden özür diledi. Sezgin’in başarısının altında Almanya’da bulunduğu mükemmel akademik ortamın yanında kendi kişiliğinin de önemli bir payı olduğu muhakkaktır. Zamanın kıymetini çok iyi bilen Sezgin, hayatında sadece üç randevuya vaktinde yetişemediğini ve bunları hiç unutmadığını anlatmaktadır.” (9).

Merhum Fuat Sezgin’in sağlam şahsiyeti ve ilmî ciddiyeti hakkında seçtiğimiz güzel şahitlikleri, Yalova Üniversitesi öğretim üyelerinden mühendis bir edibin mersiyesiyle noktalayalım:

Fuat Sezgin Hoca’mız Hakk’a Yürüdü Bugün (rahmetullahi aleyh)

Ulûm-ı İslamiyye’nin son mümtaz mümessili,
O gayûr mücahidin, nümûneydi bu hâli,
Garba karşı İslam’ın, velûd, müessir dili...
Doksan dört yıllık ömür, zaferlerle dolmuştu!
Haykırmak en gür sesle, ona nasip olmuştu;
Mefâhirlle bezenmiş bir mâzînin temsîli,
Garba karşı İslam’ın, velûd, müessir dili...
Milyonlarca ahfâdı, veda ediyor üzgün!
Fuat Sezgin Hoca’mız Hakk’a yürüdü bugün...

Hikmet Erbyık, 30.06.2018, İstanbul.

3. Fuat Sezgin Hakkında Yapılan İlmî Çalışmalar

İSAM Kütüphanesi’ni taradığımızda Fuat Sezgin’in editörü ya da müellifi olduğu **1450 cilt eser** sıralanmaktadır. Bu kadar büyük bir ilmî üretim gerçekleştirmiş olan “hocaların hocası” Fuat Sezgin hakkında **vefatından önce** yapılan akademik çalışmalar ise ne yazık ki sınırlı sayıda kalmış olup bu kısımda birkaç örnek vermekle yetinebiliriz:

1. Özcan Hıdır; “*Oryantalizme Karşı Oksidentalizm: Hadis Oksidentalizmi -M. Fuat Sezgin ve M. Mustafa el-A’zamî Örneği*”, Hadis Tetkikleri Dergisi, 2007, cilt: V, sayı: 1, s.7-31.
2. Tayfur Korkmaz; *20. Yy. İslam Bilim Tarihi Çalışmaları: George Sarton ve Fuat Sezgin Örneği*, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2009.
3. Ahmet Hamdi Furat; “*Fuat Sezgin’in GAS İsimli Eseri Bağlamında Hicri Beşinci Asrın Ortalarına Kadarki İslam Hukuku Literatürü Hakkında Değerlendirmeler*”, yayımlanmamış tebliğ, VII. İslam Hukuku Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı, Erzurum 01-03 Haziran 2010.
4. Seyfi Kenan; “*İslâm Dünyası’nın Duraklama Sebepleri Üzerine Ünlü İlimler Tarihcisi Fuat Sezgin’i Dinlemek*”, Değerler Eğitimi Dergisi, 2003, cilt: I, sayı: 4, s.73-98.
5. Nevzat Bayhan, *Bilimler Tarihi’nde Zirve İsim Prof.Dr. Fuat Sezgin*, Yafa Yayınları, İstanbul 2013.
6. Ali Karakaş; *Hadis Oksidentalizmi ve Fuat Sezgin*, Ensar Neşriyat, 2. Baskı, İstanbul 2018. (20. Yüzyıl Hadis Eksenli Oksidentalizm Çalışmaları: Fuat Sezgin Örneği, doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana 2015).
7. Hüseyin Hansu; “*Fuat Sezgin Arap İslâm Bilimleri Tarihi-I*”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Dergisi, 2016.
8. Ali Albayrak; “*Fuat Sezgin’in “Buhâr’i’nin Kaynakları” Kitabı Üzerine Değerlendirmeler*”, Usûl: İslam Araştırmaları, 2016, sayı: 26, s.51-100.
9. İhsan Fazlıoğlu; “*Fuat Sezgin ile “Bilim Tarihi” Üzerine Söyleşi*”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 2, Sayı: 4, 2004, s.355-370. <http://fazlioglu.blogspot.com/2018/06/prof-dr-ihsan-fazlioglu-prof-dr-fuat-sezgin-ile-bilim-tarihi-uzerine-soylesi-pdf.html>, 19.06.2018.

Bilim tarihi alanında çığır açmış olan Prof.Dr. Fuat Sezgin hakkında yapılan akademik çalışmaların vefatından sonra artış göstermesi gecikmiş bir vefa örneği arz etmektedir. “2019 Prof.Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Yılı”nda gözlemlenen hissedilir artış, tüm bilim dallarını ilgilendiren bilim tarihi alanında üniversitelerde yeni lisans ve lisansüstü programlarının açılmasına ve bu alanda eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerinin artmasına vesile olursa Fuat Sezgin’in

büyük mirasına sahip çıkmış olacaktır. Bu kısımda Fuat Sezgin hakkında vefatının ardından yapılan bilimsel çalışmalara birkaç örnek vermekle yetinelim:

1. ***Fuat Sezgin ve Temel İslam Bilimleri: Güncel Tartışmalar - Teorik Teklifler.*** (2019). Editörler: İ. Özcoşar, A. Karakaş, M. Öztürk, S. Aslan, *Uluslararası Fuat Sezgin Sempozyumu Kitabı*, c.1, Divan Kitap, İstanbul 2019, 600 s.
2. ***Keşf-i Kadîmden Vaz’-ı Cedîde İslâm Bilim Tarihi ve Felsefesi.*** (2019). Editörler: İ. Özcoşar, A. Karakaş, M. Öztürk, S. Aslan, *Uluslararası Fuat Sezgin Sempozyumu Kitabı*, c.2, Divan Kitap, İstanbul 664 s. <https://iyc.org.tr/uluslararasi-islam-bilim-tarihi-ve-fuat-sezgin-sempozyumu>, 15.02.2019.
3. ***Uluslararası Prof.Dr. Fuat Sezgin Bilim Tarihi Sempozyumu Kitabı.*** (2019). Editör: Prof.Dr. Zeki Taştan, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Hiper Yayın, İstanbul 2019, 272 s. https://www.kitapyurdu.com/kitap/uluslararasi-prof-dr-fuat-sezgin-bilim-tarihi-sempozyumu--sempozyum-kitabi/522677.html&filter_name=fuat%20sezgin, 22.11.2019.
4. ***Fuat Sezgin Özel Sayısı***, TEMAŞA (Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi). Hakemli bilimsel dergi, 6 makale, Ocak 2019, 113 s. <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-file/17268>, 30.01.2019.
5. Cumali Sever; ***Bilim Tarihine Adanan Ömür: Kırk Derste Fuat Sezgin***, Ensar Neşriyat, İstanbul 2019.
6. Ali Dere; “*Mehmet Fuat Sezgin Hoca’nın Ankara İlahiyat Yılları: Sezgin ve Fakültenin Müşterek Tarihinden Bir Kesit*”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [AÜİFD], 2018, cilt: LIX, sayı: 2, s.221-250.
7. Taha Yasin Arslan; “*İslam Araştırmalarına Adanan Bir Asırlık Hayat: Fuat Sezgin (1924-2018)*”, İslâm Araştırmaları Dergisi, 2019, sayı: 41, s.201-205.
8. Hüseyin Hansu; “*Mehmet Fuat Sezgin’in Aile Çevresi ve Türkiye’deki Akademik Serüveni*”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [AÜİFD], 2019, cilt: LX, sayı: 1, s.185-205.
9. Süleyman Dönmez; “*İslam Medeniyet Tarihi Esasında Fuat Sezgin Hakkında Bir Değerlendirme*”, Antakiyat: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2019, sayı: 1, s.1-16.

10. Hakan Can ve Abdalbaki Kinsün; “*Fuat Sezgin’in İslam Medeniyetinin Gerileme Sebeplerine Yönelik Yaklaşımları Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım*”, Fuat Sezgin ve Temel İslam Bilimleri: Güncel Tartışmalar-Teorik Teklifler, 2019, s.395-410.
11. Müfit Selim Saruhan; “*Prof.Dr. Fuat Sezgin’in Ufku ve Mirasının Neresindeyiz? Geri Kalmışlığımıza Dair Kadim Soruna Sezgin’in Yaklaşımı*”, *Fuat Sezgin ve İslam Medeniyetinde Bilim-Teknik Sempozyumu (24-26 Ekim 2019)* içinde, Dokuz Eylül Üniversitesi Yay., İzmir 2019, s.21-37.
12. Nurullah Agitoğlu; “*Fuat Sezgin’in Bazı Hadis Meselelerine Dair Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, *Asos Journal: The Journal of Academic Social Science*, 2018, cilt: VI, sayı: 85, s.298-312.
13. Hüseyin Hansu; “*Fuat Sezgin’in Modern Dönem Hadis Tartışmalarına Katkısı: Yazılı Rivayet Teorisi ve Etkileri*”, *Hadis ve Siyer Araştırmaları dergisi*, 2019, cilt: V, sayı: 1, s.67-89.
14. Bayram Kanarya; “*Hadis Arkeolojisi, Fuat Sezgin Örneği: Buhârî’nin Kaynaklarının Kaynakları*”, *Fuat Sezgin ve Temel İslam Bilimleri: Güncel Tartışmalar-Teorik Teklifler*, 2019, s.169-191
15. Abdullah Çelik; “*Hadis Usûlü İliminin Doğuşuna Dair Fuat Sezgin’in Görüşleri*”, *Fuat Sezgin ve Temel İslam Bilimleri: Güncel Tartışmalar-Teorik Teklifler*, 2019, s. 121-141.
16. Osman Bilen; “*Oryantalist Hellmut Ritter’in Prof.Dr. Fuat Sezgin’e Etkisi*”, I. Ulusal Genç Akademisyenler Sempozyumu: Prof.Dr. Fuat Sezgin ve İslami İlimler, 2019, s.222-244.
17. İbrahim Barca; “*Fuat Sezgin’in GAS Adlı Eseri: Tahlil ve Tanıtım*”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2019, cilt: VIII, sayı: 1, s.148-158.
18. Vefa Taşdelen; “*Reddiye Geleneğinin Çağdaş Temsilcisi: Fuat Sezgin*”, *Uluslararası Sempozyum: Orta Asya Alimlerinin İslam Medeniyetine Katkıları*, 10-12 Ekim 2018, Bışkek/Kırgızistan. (International Symposium: The Contributions of Muslim Scholars of Central Asia to the Islamic Civilization, 10-12 October 2018, Bishkek/Kyrgyzstan). 2019, s.999-1008.

Fuat Sezgin hakkında yapılmış başkaca yayınlar, sempozyum, panel, konferans vb. bilimsel etkinlikler, sergiler, belgeseller, televizyon programları, dergi özel sayıları vd. çalışmalar da mevcut olup büyük bilim insanını adı birçok araştırma merkezine de verilmiştir. Çoğunluğu “2019 Prof.Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Yılı”nda gerçekleştirilen bu çalışmalarını konu edinen bir de sempozyum tebliği mevcuttur (10).

4. Sonuç

Doksan beş yıllık ömrünü örnek derecede verimli kullanarak 30 Haziran 2018’de İstanbul’da vefat eden Fuat Sezgin, ardında muazzam bir ilmî miras bırakmıştır.

65 yıl boyunca yaklaşık 300 bin yazma eseri yerinde inceleyerek telif etmiş olduğu 18 ciltlik Geschichte des Arabischen Schrifttums (Târîhu’t-Turâsi’l-Arabî) adlı eseriyle bilim tarihine emsalsiz bir katkı yapmış olan Sezgin, onlarca diğer başyapıtı da imza atmıştır. 45 bin ciltlik kitap ve 10 bin mikrofilm ihtiva eden Frankfurt Bilimler Tarihi Kütüphanesi ile İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, onun medeniyet tarihine armağan ettiği onlarca kurumdan en ünlü ikisidir.

“2019 Prof.Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Yılı”nda büyük âlim Fuat Sezgin hakkında gerçekleştirilen bilimsel çabaların, onun İslam medeniyetini yeniden inşa etme azim ve kararlılığını ilelebet yaşatacak nitelikte, adına kurulan vakıf ve araştırma merkezinin de katkılarıyla sürdürülebilir somut projelere dönüştürülmesi temennisiyle...

Kaynakça

Fethi Güngör; “**Fuat Sezgin Hoca’nın İlmî Mirasına Sahip Çıkabilmek**”.
<https://www.dirilispostasi.com/makale/fuat-sezginin-ilm-mirasina-sahip-cikabilmek-5b3a5476e54d4433863926d2>, 03.07.2018.

Fethi Güngör; “**Yükseliş Asırlarımızın Şahidi Fuat Sezgin’e Şahitlik Etmek**”.
<https://www.dirilispostasi.com/makale/asirlarin-sahidi-fuat-hocaya-sahitlik-etmek-5b4cd9ef8ca7803ff955b8b2>, 17.07.2018.

Özcan Hıdır; “**İslam Bilim Tarihine Adanmış Ömür: Fuat Sezgin**”, AA, Analiz,
<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/islam-bilim-tarihine-adanmis-omur-fuat-sezgin/1192694>, 02.07.2018.

Yasin Aktay; “**Âlimin Ölümü: Fuat Sezgin Hoca’nın Ardından**”, Yeni Şafak,
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/alimin-olumu-fuat-sezgin-hocanin-ardindan-2046298>, 02.07.2018.

Evren Aydemir; “**Prof.Dr. Fuat Sezgin’in Kızı Hilal Sezgin Babasını Anlattı**”,
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/prof-dr-fuat-sezginin-kizi-hilal-sezgin-babasini-anlatti/1192444>, 01.07.2018.

Yıldıray Oğur; “**Üniversiteden Atılmış Genç Bir Doçente Veda Ederken...**”,
<http://www.karar.com/yazarlar/yildiray-ogur/universiteden-atilmis-genc-bir-docente-veda-ederken-7364>, 01.07.2018.

İbrahim Ethem Gören; “**Fuat Sezgin Hoca’nın ardından...**”, Dünya Bülteni,
<https://www.dunyabulteni.net/kultur-sanat/fuat-sezgin-hocanin-ardindan-h425606.html>,
13.07.2018., 01.07.2018.

Yusuf Kaplan; “**Fuat Sezgin Hoca, pergeli medeniyetimize sâbitledi, gitti...**”, Yeni Şafak,
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusufkaplan/fuat-sezgin-hoca-pergeli-medeniyetimize-sbitledi-gitti-2046284>, 01.07.2018.

Serdar Efeoğlu; “**Bir Türkiye klasiği: Önce ihraç sonra sürgün, ölünce de kahraman**”,
<https://medium.com/tr724/bir-t%C3%BCrkiye-klasi%C4%9Fi-%C3%B6nce-ihra%C3%A7-sonra-s%C3%BCrg%C3%BCn-%C3%B6l%C3%BCnce-de-kahraman-3516b56a6a24>, 04.07.2018.

İdris Tekelek; “**Türkiye’de Prof.Dr. Fuat Sezgin İle İlgili Yapılan Çalışmalar**”, *I. Ulusal Genç Akademisyenler Sempozyumu: Prof.Dr. Fuat Sezgin ve İslâmî İlimler* içinde, 978-975-6497-30-2, KSÜ SAMER Yay., Kahramanmaraş 2019, s.381-394.